

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus XIV. Solvitur argumentum quintum: ubi qualiter in meliorem partem dubia aliorum facta, vel dicta interpretari semper debeamus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

cile decipiatur circa objectum sibi propositum, ipsum videlicet apprehendendo aliter, ac merentur fundamenta utrinque occurrentia. Nullibi tamen recurrit S. Doctor ad potestatem liberam voluntatis, ut flectat intellectum in eam partem, quæ sibi apparet minus probabilis.

Et per hæc patet etiam solutio ad ea, quæ Terillus reposuit adversus solutionem ibi insinuatam, quam constat esse veram, & rectam.

ARTICULUS XIV.

Solvitur argumentum quintum: ubi qualiter in meliorem partem dubia aliorum facta, vel dicta interpretari semper debeamus?

167. **H**Uic quæstioni occasio- nem dedit Glossa in illud Apostoli ad Romanos 14. *Qui non manducat, manducantem non judicet*, ubi sic ait, *Dubia in meliorem partem sunt interpretanda*. Desumpta verò fuit Glossa illa ex Augustino lib. 2. de sermone Domini in monte. 28. qui de temerario iudicio ad illa verba Matth. 7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini*, copiosè differens, ac sapienter, sic loquitur, *Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur*. Quæ certè est resolutio perquam æquissima, & apprimè rationi consentanea.

§. I.

Argumentum conficitur.

168. **E**X illa verò contra sententiam nostram sic argueretur. Præceptum prudens, ac rationale, quale omne divinum est, connotat, aut supponit in subditis veram indifferentiam, & libertatem ad ipsius observationem; quod est principium celebre, ac frequens apud SS. Ecclesiæ Patres, ex quo evidenter colligunt, ac tumentur adversus Ethnicos, & Sectarios verè creati ar-

bitrii libertatè, potissimum verò Augustinus contra Hæreticos Manichæos. At Christus Dominus in Evāgelio non modò prohibet dubia aliorum facta, maximè quoad internam voluntatem, & intentionem, in malam partem interpretari, sed etiam nobis præcipit, interprete Augustino, interpretari in meliorem partem: hoc est, non solum prohibet, ne ex malo animo facta esse credamus, sed etiam nobis præcipit, ut ex bono procedere determinatè judicemus. Ergo in dubio de bona, vel mala intentione operantis, liberum nobis absolutè est utrumlibet extremum opinari; aliàs præceptum Domini implere liberè non possemus, quod blasphemum foret asserere.

169. Nec recurrere hic licet ad mediatam, aut indirectam tantum libertatem relatè ad alterum ex prædictis extremis. Nam contra insurgit P. Esparza: quia hoc esset præceptum Evangelicum ex nostro cerebro interpretari contra legitimum sensum ipsius, & absque aliquo fundamento. Quare pari jure liceret alia præcepta Dei, verbi gratia, præceptum non occidendi, vel non mæchandi, interpretari de libertate proxima in ordine ad motiva, vel circumstantias, quæ inducunt proximam possibilitatem mæchandi, aut occidendi, ita ut ea supposita, nulla superest libertas ad occidendum, vel ad mæchandum. Certè præcepta hæc non aliter respiciunt objectum suum, neque alio lata sunt tenore verborum, ac præceptum non temerè judicandi. Sequelam verò nullus admittet Theologus, aut tolerabilem reputabit.

§. II.

Resolutio quæstionis ex D. Thoma secundum Cajetani expositionem.

170. **H**Ujus argumèti solutio dependet absolutè ex quæ-

L 2 stio-

D. Tho. 2. 2.
q. 60. a. 4.

stionis propositæ resolutione. Illam verò D. Angelicus disputat sub his terminis, *Utrum dubia sint in meliorem partem interpretanda*. Ad quam respondens concludit tandem sic: *Et ideo ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus eum, ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est*. Cujus conclusionis rationem immediatè præmiserat his verbis, *Ex hoc ipso quod aliquis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causa, injuriatur ei, & contemnit ipsum*. Nullus autem debet alium contemnere, vel nocumentum quodcumque inferre absque causa cogente.

Difficultatem verò, quæ statim occurrebat, sumptam ex manifesto deceptionis periculo, & quam ipse sibi opposuerat, expedit in hunc modum: *Ad primum ergo dicendum, quod potest contingere, quod ille, qui in meliorem partem interpretatur, frequentius fallatur: sed melius est, quod aliquis frequenter fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo homine, quam quod rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo bono, quia ex hoc fit injuria alicui, non autem ex primo*. Hæc Angelicus Doctor.

171. Videtur igitur S. Thomas manifestè sentire, debere nos in dubio de intentione operantis, ubique intellectum inflectere ad judicandum, eam esse rectam: quandoquidem expressè fatetur, frequenter, aut frequentius posse contingere, ut in judicio hujusmodi fallamur; sed tamen hoc periculum æstimandum non esse, sed contemnendum, ne fortè proximò inferamus injuriam, ipsum revera insontem falsò damnando absque convincenti ratione.

Id, quod distinctius exprimit ad secundum, ubi distinguit judicium de actionibus, aut de rebus secundum se, à judicio circa personas: & in priori docet, deceptionem esse malum ipsius judicantis, quia in rebus verum est bonum intellectus, & falsum est malum ipsius, ut Philosophus

Aristo. Eth.
6 c. 2.

docet. In posteriori verò judicio ait S. Doctor, præcipuè esse attendendum bonum illius, de quo fertur judicium, scilicet, ne malus habeatur absque fundamento cogente. Immo addit ad finem, falsum in hoc judicio non esse malum ipsius judicantis: *Quia homini (inquit) judicanti falsum judicium, quo benè judicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipsius: sicut nec ad ejus perfectionem pertinet secundum se, cognoscere veritatem singularium contingentium, sed magis pertinet ad bonum affectum*.

172. Hæc tamen D. Thomas doctrina fateor difficilis mihi videtur: quia positivè falli in qualibet materia, & ex quocumque affectu, videtur nunquam posse non esse malum intellectus decepti, siquidem omnis error positivus aliquod nocumentum affert, cum reddat intellectum pravè dispositum ad assequendam rei veritatem, quæ proprium est ipsius objectum. Et quidem hæc videtur nimis expressa sententia Augustini agentis, *Ipse per se ipsum errat, aut magnum in re magna, aut parvum in re parva semper est malum. Quis enim, nisi errans, malum neget approbare falsa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis?* Adeò Augustino evidens visum est, nullam esse intellectus deceptionem, quæ non sit verè malum ipsius.

173. Porro, etsi ad perfectionem intellectus secundum se, sive intellectus speculativi, non spectet cognitio singularium, & contingentium, spectat tamen ad perfectionem ipsius intellectus, ut practici; nam, ut talis, extendi debet ad cognoscenda etiam singularia, quorum nempe notitià ad exercitium prudentiæ, & providentiæ, adeoque ad propriam perfectionem indiget, Id, quod expressè docuit ipse D. Angelicus: *Dicendum (inquit), quod cognitio singularium non pertinet ad perfectionem anime intellectiva secundum cognitionem speculativam; pertinet tamen ad perfectionem ejus secundum cognitionem*

Aug. Enchir. c. 19.

S. Tho. 3. p. 2. 11. a. 3.

tio-

tionem practicam, quæ non perficitur absque cognitione singularium, in quibus est operatio, ut dicitur in 6. Ethic. Unde ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, cognitio præsentium, & providentia futurorum, ut Tullius dicit in sua Rhetorica.

174. Jam verò, si error omnis positivus, etiam in singularibus, & contingentibus, est malum intellectus errantis, nemo sanè tenebitur, quin nec licite poterit, dubia aliorum facta, vel dicta sic in meliorem partem interpretari, ut positivè judicet esse recta, sive ex bona intentione facta; id enim esset sponte falli, aut saltem proximum errandi periculum ultrò, & voluntariè subire, quod est per se, & intrinsecè malum, Augustino docente generalissimè, *Neque quisquam error* (voluntarius scilicet) *turpitudine caret*; sicut per se, & intrinsecè malum est, non solum alium positivè decipere, verum etiam conjicere in periculum proximum errandi. Utrique nemo magis proximum, quam se ipsum diligere, neque malum ipsius, potius quam proprium, cavere tenetur secundum rectam legem charitatis.

175. Sapientissimus Cajetanus, ut doctrinam S. Doctoris in sensum opportunè exponat, notat in primis, regulam illam præfatæ Glossæ accipi posse solum in sensu negativo, ut scilicet nobis unicè interdicatur, ne dubias aliorum actiones in malam partem interpretemur, judicando determinatè, & positivè, ipsas esse pravas, seu procedentes ex prava intentione: & in hoc sensu regulam esse verissimam, & quæ nullam admittat exceptionem, nullasque aliqua ex parte difficultates incurrat.

Notat præterea, regulam prædictam, si in sensu positivo accipiat, intelligendam, non absolutè (hoc enim, inquit, esset contra rectam rationem); sed ex suppositione quòd judicandum sit. Nempè, ut quoties oporteat determinatum ferre judicium in dubiis occurrentibus circa

aliorum actiones, semper illud feramus pro innocentia proximi, nunquam verò pro parte opposita. Et hunc ait Cajetanus esse sensum legitimum præfatæ regulæ, quem intendit D. Angelicus, cujus nempè doctrina ex hypothefi facta rectè procedit; nam cum in ea hypothefi alterum è duobus necessum sit, vel quòd judicans subeat aliquod deceptionis periculum, vel quòd injuriam proximo inferat, ipsum malum putando absque convincenti ratione, æquitas ipsa postulat, & omnis recta ratio præscribit, ut è duobus malis, quæ vitari simul non possint, illud, quod minus est, contemnatur, nempè periculum erroris contingentis, & qui intellectui erranti nihil, aut parùm noceat: præterquamquod ex altera parte simile quoque imminet deceptionis periculum præter injuriam proximo imminentem.

S. III.

Vera resolutio questionis, ex qua tandem elicitur, & opportunior D. Thoma expositio, & solutio argumenti nobis oppositi.

176. **E** Quidem primus sensus præfatæ regulæ, quem Cajetanus affert, planus est, ac legitimus, adeoque ab omnibus absolute amplectendus. Sensus verò secundus ex suppositione procedens, verus itidem est; sed nobis non videtur opportunus, nec specialiter colligi censemus ex præcepto divino, & naturali non judicandi temerè proximum, nec intendi per Glossam, seu regulam Augustinianam: immò nec credimus, Doctorem Angelicum sensum hunc intendisse, prout exponitur à Cajetano, etsi verba S. Doctoris vehementer in ipsum videantur inclinare.

177. Ratio verò pro cunctis affertur partibus, una, & eadem est: quia præceptum non temerè judican-

August. de
ville. cred.
c. 11.

Cajeta. sin
commet. il-
la. art. 4.

candi solum prohibet nobis omne iudicium, quo proximo inferamus injuriam, malum cogitando de ipso absque convincenti ratione. Ut autem omne ejusmodi iudicium vitemus, nullo opus est iudicio positivo, quo dubium proximi factum, vel dictum determinate credamus bonum, aut ex bona intentione factum; sufficit enim iudicium suspendere, & nihil definiendo circa simile dubium, veram, ac certam cognitionem ipsius reservare iudicio Dei, secundum Apostolicum praeceptum, *Nolite ante tempus judicare* (nempe, quae dubia vobis, & minime explorata sunt), *quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.*

1 ad Corin.
5.4.

178. Denique nemo jure de me queratur, si circa actiones suas, quarum malitiam, aut bonitatem satis mihi non manifestat, nihil definiam in alterutram partem; sed earum, vel laudem, vel vituperium commitam infallibili, atque rectissimo iudicio Dei. Quid enim æquius exigi à me potest, aut rectae rationi conformius? *Neque unquam mihi potui persuadere* (inquit asseveranter P. Molina) *non solum nos teneri habere iudicium, quo nobis persuadeamus, id verè esse, quod ignoramus ita esse, sed neque licitè posse nos tale iudicium elicere; ut scilicet, quando dubium est, an malo animo proximus aliquid fecerit, licitè determinatè judicemus, eum bono animo id fecisse, idque nobis licitè persuadeamus.* Hæc de re ista clarissimus hic Doctor, cui toto iudicio subscribimus.

Moli. to. 5.
de just. &
lib. d. 17. art. 1.

179. Igitur, ut praeceptum Dominicum de omni iudicio temerario vitando, plenè, ac planè adimplere possimus, solum requiritur, & omnimodis sufficit, ut circa dubias aliorum actiones, quarum videlicet bonitas, aut malitia explorata nobis non est, abstineamus ab omni positivo iudicio. Aliunde verò in rebus

incertis, & expositis deceptionis periculo, definitam ferre sententiam absque aliqua utilitate, vel necessitate cogente, non caret omni temeritate; est enim ultro, & sine ulla causa contemnere veritatis amorem, & ambire erroris periculum, quod rectae rationi repugnat. Et ideo in Angelis, etiam viatoribus, & in hominibus innocentibus non potuit esse iudicium ullum ex proprio suo tendendi modo incertum, & opinativum, ut fert communis Theologorum sententia; quia nulla privativa ignorantia, aut positivus error inveniretur in statu veræ innocentiae, cum sit effectus proprius peccati, ut docet disertissime S. Thomas: *Nulla* (inquit) *deceptio, aut error positivus haberet locum in statu innocentiae, cum sit effectus, & pena peccati*: id, quod prius non semel docuerat Augustinus, cujus hæc modò verba sufficient, *Approbare vera pro falsis, non est natura instituti hominis, sed pena damnati*. Patet ergo in præfatis dubiis, non solum non debere, sed neque posse nos honestè, ac laudabiliter, positivum ferre iudicium, etiam quo proximum insotem judicemus.

S. Tho. 1. 2.
q. 85. a. 3.

Aug. li. 3.
de lib. arb.
c. 18.

180. Et verò ipse Augustinus in illo eodem loco satis hoc ipsum expresserat, inquiens, *Sunt ergo quædam media, quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono, & malo fieri possunt, de quibus temerarium est judicare, maxime, ut condemnemus.* Ecce Augustinus in ejusmodi dubiis omne iudicium determinatum temerarium esse definit: quod enim addit, *maximè ut condemnemus*, id non excludit, immò apertè supponit, iudicium etiam de parte opposita, non carere temeritate; sed solum innuit, quod verissimum est, nempe iudicium contra innocentiam proximi, diligentius esse cavendum, quippe quod non est solum contra prudentiam, verum etiam contra justitiam.

Aug. loco
alleg. sup.
n. 168.

181. Denique stultū obsequium est, quo charitas vera non gaudet, si spon-

August. de
Civ. li. 19.
c. 4.

1. ad Corint.
13.

spontè subeam in gratiam proximi, proximum deceptionis periculum; hoc enim turpe, ac vitiosum est, & nulla vera virtus vitium acceptat tanquam obsequium: sed neque virtus ulla, quæ vera virtus sit, simile obsequium offerre potest; *neque enim sunt mendaces veræ virtutes*, ut optimè Augustinus agebat. Porro de charitate expressè nos docet Apostolus, *Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati*. Licet ergo nobis concludere, sensum directè intentum per præceptum nō temerè judicandi, & per Glossam, seu regulam Augustini, esse absolutum, cæterum negativum, & nullatenus positivum, saltem absolutè, ac directè.

182. Verùm quid, si in prædictis dubiis velimus absolutè judicare, & de alterutra parte ferre positivam sententiam? Resp. mihi dubium non est, quin ex ea suppositione debeamus judicare proximum innocentem, & opera ipsius honesta; id enim evidenter convincit argumentum Angelici Præceptoris ex principio in quavis materia, notissimo, & universalissimo, quod ex duobus malis, si alterutrum debeamus, aut velimus eligere, quod minus est, eligere debeamus. Inde verò ad rem nostram, quid concludere licet? Profectò nihil.

183. Enim verò, si dicta suppositio, ut nos existimamus, ac demonstramus, sit omninò impossibilis in terminis præsentis controversiæ, eò quod intellectus nullam omninò habeat indifferentiam proximam ad opinandum minùs, aut æquè tantum verosimilia, præceptum temerè non judicandi, & regula Augustini ex eodem elicitæ, nec intendunt eventum illum, nec quidquam circa ipsum disponunt, utpotè penitus repugnantem, atque adeò, qui nunquam possit accidere.

184. Si verò suppositio non esset impossibilis, & posset intellectus pro voluntatis libitu dubia illa resolvere (immediatè videlicet) in utramlibet

partem, ut Recentiores volunt: in primis suppositio, utpote nobis libera, semper esset vitanda juxta prudentiæ regulas, proindeque abstinendum absolutè ab omni positivo judicio circa alterutram partem determinatam, ut docet Augustinus ubi nuper adductus, & convincit discursus à nobis factus.

185. Deinde in ea hypothesi fateor, debere nos semper ferre judiciū pro innocentia proximi, ex memorato illo notissimo principio vitandi majus malum, si alterum è duobus eligere velimus. Cæterum, cum ex illo Dominico præcepto, aut ex præfata Glossa, seu regula Augustini, nihil omninò liceat inferre circa suppositionis ipsius, vel possibilitatem, vel repugnantiam, consequens tandem fit, ut sensum positivum, quem Cajetanus assertit, nulla ratione concludere possimus.

186. Dicis, suppositionis possibilitatem supponi manifestè ab Augustino in verbis superius adductis. Sed verò Augustinus in primis omne judicium determinatum in eventu proposito temeritatis damnat: quare saltem non poterit præcipi nobis, adeòque ex præcepto Dominico non licebit arguere contra sententiam nostram. Præterea pro dubiis similibus ex Augustino colligi saltem nequit possibilitas judicii prudentis, adeòque nec verè probabilis.

187. Denique respondemus ex memoratis Augustini verbis, ut summum posse colligi, in similibus dubiis, utrumlibet judicium determinatum esse possibile absolutè, & simpliciter, quod nemo negat juxta superius dicta. Quod verò sit possibile proximè, ac immediatè, ut Recentiores volunt, nec Augustinus docet, nec verum est, ut assatim demonstratum relinquimus.

188. Ex quibus tandem concludere licet, credibile non esse, D. Thomam tenuisse, aut intendisse sensum illum, quem Cajetanus ipsi tri-

tribuebat, quantumvis verba S. Doctoris eum insinuare videantur. Et in primis, licet daremus, quod D. Thomas sensum illum intenderit, nihil ex eo possent Recentiores concludere in favorem suæ sententiæ; tunc enim S. Doctor intelligendus esset haud aliter, quam Augustinus, videlicet juxta veram sententiam, quam ipsum D. Thomam satis clare docuisse, ostendimus artic. decimo.

189. Præterea, quod non teneat, nec intendant prædictum sensum, ex dictis efficaciter mihi persuadeo: quia, licet verus sit ex memorata illa suppositione, attamen suppositio, vel est prorsus repugnans in sensu jam exposito, vel saltem semper est contra prudentiam, adeoque à nobis semper vitanda. Quis verò credat, Angelicum Doctorem, dum exponendum suscipit præceptum Domini de omni judicio temerario vitando, neque docuisse, neque meminisse, quid ex eo præcepto debeamus absolute præstare; sed unice docuisse, ac intendisse, quid sit nobis faciendum ex aliqua suppositione, vel prorsus impossibili, vel omnino vitanda? Id verò nobis non apparet credibile.

190. Quare, dicendum potius existimarem, dum D. Thomas generaliter docet, dubia aliorum facta, vel dicta, semper in bonam partem esse à nobis interpretanda, non obstante periculo deceptionis, per hæc non intendisse judicium positivum, quo actionem dubiam proximi bonam existimem determinatè; sed vel judicium aliquod practicum, quo dicam apud me, *judicare non debeo actionem esse malam, vel, gerere me debeo cum isto homine, tanquam cum probo, haud aliter, ac antea*, quæ judicia sunt vera, & æqua: vel, si S. Doctor loquatur de judicio versante circa ipsam actionem immediatè, non loqui de judicio positivo, sed negativo tantum, siue de suspensione judicii contrarii; & consequenter errorem imminens, cujus periculum contemnendum docet, non

esse positivum, sed negativum, quatenus intellectus suspendendo judicium, non assequitur veritatem, quam contingenter assequi posset, de quo errore congruè intelligitur, quod non sit malum intellectus errantis, ut docet ipse Magister Angelicus: de positivo verò non facile explicabitur qua ratione potnerit verè affirmari. Porro esse apertè contra Augustinum, quin immò, & contra ipsum D. Thomam, monstratum est §. præcedenti,

191. Ubi autem insinuat nimis clarè positivum judicium, siue periculum erroris positivi, intelligendus erit D. Thomas de judicio, aut periculo resultante per accidens ex illa suspensione judicii; nam ex eo quod semper diligenter cavere debeam judicium positivum in malam partem, aliquando per accidens continget, ut declinem in judicium oppositum cum periculo erroris positivi, quod periculum dicit esse parvi momenti, & contemnendum, præ injuria imminenti proximo ex judicio contrario, quo ipsum damnem, quod est apertè injustum, ac temerarium.

Hæc verò dicta sint in reverentiam communis Magistri, quæ maxima ipsi debetur. Si cui autem minus arriserint, is D. Angelicum aliter, si placet, exponat, cujus expositioni, si opportunior extiterit, facile consentiemus. Nobis verò sufficiat ostendisse, ut credimus, satis apertè, argumentum desumptum à Recentioribus ex præcepto non temerè judicandi, & ex adjuncta Glossa, seu regula Augustini, nihil momenti habere contra sententiam nostram, sicut, & alia cuncta, quæ proferunt.

ARTICULUS XV.

Solvitur argumentum sextum à paritate voluntatis desumptum.

192. **A**rguunt præterea sextò Recentiores: ita se habet